

Mykola Senchenko

National bibliography in Asia, Africa and Latin America

The review of the national bibliography (NB) of Asia, Africa and Latin America is based on materials collected by the author until 2018. Any discussion of the national bibliography should be conceptually and structurally based on an analysis of the political and economic situation in the country. Such a large-scale approach is especially important for the states of Asia, Africa and Latin America — regions that break the contradictions and paradoxes that complicate the process of forming a national bibliography.

The proposed material provides an idea of the development of the national bibliography of the countries of the outlined region. In particular, aspects of the NB formation are considered in detail: historical preconditions for creating a national bibliography, the presence or absence of a law on mandatory copies, the national bibliographic agency, the frequency of bibliographic indexes, the state of electronic resources, automation of revenue processing.

It is noted that the national bibliography was created to ensure accounting and comprehensive systematization of products sold in a tangible format and published within clearly defined government entities. The current stage of its development is characterized primarily by the creation of international systems of bibliographic information, the integrated participants of which are the national bibliographic services of almost all countries.

Keywords: national bibliography; mandatory copy; national library; gaining independence; diaspora; colonial oppression; literacy; reading skills; bibliographic agencies

References

1. *Biblioteki za rubezhom : sbornik.* (2001). Moskva: Rudomino.
2. *Bibliotechnoe delo v stranah Azii, Afriki i Latinskoj Ameriki : sbornik perevodov statej.* (1972). Moskva: Kniga.
3. Gruzina L. B. (1997). *Inostrannaya bibliografiya : uchebnoe posobie.* Moskva: Mir knigi.
4. *Kultura Latinskoj Ameriki : enciklopediya.* (2000). Moskva: ROSSPEN.
5. Lelikova N. (2016). Zarubezhnaya i otechestvennaya bibliograficheskaya deyatelnost: sovremennye tendencii razvitiya. *Bibliotekovedenie*, 65 (5), pp. 513—521.
6. Yagubkina A. S. (2019). Biblioteki Yaponii: ot tradicii k innovacii. *Ogarev-online*, 13. Availabl at: <http://journal.mrsu.ru/arts/biblioteki-yaponii-ot-tradicii-k-innovacii>.
7. *National Bibliographic Register, IFLA.* Availabl at: <http://www.ifla.org/node/2216> [Accessed 18.07.2016].
8. Zumer M. (2009). *National Bibliographies in the Digital Age: Guidance and New Direction.* Munchen: K. G. Saur.
9. *Best Practice for National Bibliographic Agencies in a Digital Age, IFLA.* Availabl at: <http://www.ifla.org/node/7858> [Accessed 18.07.2016].

Надійшла до редакції 15 вересня 2020 року

УДК 655.4/.5+02](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2020.9(290).10-15

Олександр Афонін,

президент Громадської спілки

"Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів",

e-mail: upba@ukr.net

Про долю українського книговидання: реальність і перспективи

У статті порушено важливі питання ролі й місця видавничої галузі серед інших галузей економіки. Розглянуто чотири стрижневі стратегічні напрями розбудови вітчизняного книговидання, книгорозповсюдження, модернізації та оновлення фондів національної бібліотечної системи. Акцентовано на неефективності й повільності ухвалення рішень державними органами влади. Подано розрахунки та запропоновано шляхи розв'язання проблем, спираючись на світові тенденції й досвід розвинених європейських країн з урахуванням рекомендацій таких авторитетних організацій, як Міжнародна асоціація бібліотекарів.

Ключові слова: книговидання; книгорозповсюдження; Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів; УАВК; бібліотеки; фонди бібліотек; Міжнародна асоціація бібліотекарів

Мета дослідження: аналіз стану видавничої та бібліотечної галузей України у кризовий період.

Предмет дослідження: видавнича і бібліотечна галузі України.

Постановка проблеми. Упродовж усіх років незалежності Україна не мала й досі не має чіткої стратегії розвитку економіки за галузями з визначенням конкретних цілей, строків їх досягнення та потреби держави у професійних кадрах, які забезпечать цей динамічний розвиток у найближчі 2—3 роки з перспективою на десятиріччя.

Тож проблема полягає не стільки в тому, щоб донести до свідомості керівників болючі проблеми

бурхливого коронавірусно-карантинного сьогодення, скільки в потребі поговорити про стратегічну прірву в політичному баченні державних чиновників, про їхнє сприйняття книговидавничої та пов'язаної з нею бібліотечної галузі за залишковим принципом.

Виклад основного матеріалу дослідження.

28 серпня 2020 року відбулася довгоочікувана зустріч представників видавництва — членів Правління Громадської спілки "Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів" (ГС "УАВК"), книжкової торгівлі й поліграфічних підприємств із міністром культури та інформаційної політики Олександром Ткаченком, заступником голови Комітету Верховної Ради з питань гума-

нітарної та інформаційної політики Євгенією Кравчук і керівництвом Українського інституту книги (УІК) [1].

Упродовж року ГС "УАВК" стукала в усі доступні їй "вікна" й "двері" до керівництва центральних органів влади, які за своїми функціональними обов'язками мають опікуватися книговидавничою галуззю, з вимогою вийти на прямий контакт із представниками професійного середовища для предметної конструктивної розмови з подальшим налагодженням постійної комунікації представницької фахової громадської організації з органами законодавчої та виконавчої влади.

Загалом розмова виявилася хоч і недовгою, проте конструктивною. І нам вона була вкрай необхідна не стільки для того, щоб донести до свідомості керівників болючі проблеми бурхливого коронавірусно-карантинного сьогодення, скільки поговорити про стратегічну прірву в політичному баченні державних чиновників, про їхнє сприйняття книговидавничої галузі, що є абсолютно незамінним супровідником цивілізаційного розвитку будь-якої держави.

Під час розмови ми порушили питання щодо:

— цілковитою невідповідністю сучасним вимогам і темпам життя законсервованої ще від радянських часів безглуздої бюрократичної процедури підготовки, узгодження й затвердження відповідними органами влади підзаконних актів, зокрема й тих, що стосуються книговидання;

— небажання міністерства фінансів "перекинути" кошти в бюджеті Українського інституту книги з цьогорічних менш ефективних програм на програму закупівлі книжок для поповнення фондів бібліотек і збільшення суми закупівель із 28 до 53 млн грн;

— необґрунтоване затягування процедури узгодження підзаконних актів, що мають на меті реалізацію державних програм закупівлі книжок і надання інституційної допомоги видавництвам у розмірі 150 млн грн [2].

Учасники порушили проблеми функціонування програми перекладів творів вітчизняних авторів іноземними мовами, виокремлення території України із зони дії копірайту на переклад російською мовою, боротьби з піратством тощо. Та для тих, хто орієнтується у проблематиці книжкового бізнесу в нашій державі, зрозуміло, що все це локальні й здебільшого дрібні пазли, з яких фізично неможливо скласти узагальнену картину й спрогнозувати майбутнє вітчизняного книговидання. Це лише точкові ін'єкції, що дозволяють важко хворому пацієнтові самотужки на кілька хвилин підвестися на ноги, аби задовольнити фізіологічні потреби, проте аж ніяк не впливають на перебіг хронічної хвороби та лише на певний час відстрочують неминучу трагічну розв'язку.

Ми намагалися донести до відома міністра й заступниці голови Комітету дещо інше і, сподіваємося, що були почуті.

А тепер про те, що саме ми намагалися донести.

Упродовж 29 років вітчизняне книговидання влада розглядала і, на жаль, розглядає надалі як певний необов'язковий соціально-виробничий атрибут, а не ключову галузь, від якої, з погляду урядів цивілі-

зованих країн світу, величезною мірою залежить моральний, культурний і духовний стан суспільства, підготовка високопрофесійного та креативного кадрового ресурсу, розвиток науки, техніки й технологій, сучасного виробництва, економіки та обороноспроможності країни. В Україні ж яке бачення, таке й ставлення.

Од початку часів незалежності жоден президент і жоден уряд нашої держави навіть не намагалися зберегти, а надалі досягти хоча б сумнозвісного, визначеного країнами ЄС "деградаційного порога" з виробництва не менше 2,5 книги на одного мешканця країни. А навіщо? Скільки надрукували, стільки й надрукували. Українську владу ніколи не цікавили розміри щорічного "доробку" вітчизняної книговидавничої галузі. Жодного разу з боку очільників держави ми не відчували стурбованості тим, що в Україні друкується лише від 0,4 до 1,6 книги на душу населення, а не 2,5, чи 3, або й 4. До того ж єдиним жанром, що впливав на коливання щорічного сумарного накладу, була навчальна література для учнів загальних закладів середньої освіти, тобто для школярів. Усе залежало від кількості учнів, для яких друкували підручники за державним замовленням. Влада опікується лише цим сектором книговидання, адже забезпечення школярів підручниками є конституційною нормою, та й, зрештою, дітей треба ж навчити читати. Водночас нікого не обходив той факт, що населення всього світу по-справжньому навчається не за шкільною партою, а після того, як полишить шкільні стіни. Саме тоді молодь обирає життєвий шлях і професію, здобуває навички фахової майстерності, відкриває нові наукові горизонти, висуває креативні ідеї, засвоює технічні й технологічні знання, що надихають і спонукають на дії, спрямовані на вдосконалення соціальних, культурних, індустріальних та постіндустріальних процесів для поліпшення життя людей, збереження їхнього здоров'я й продовження строку активної життєдіяльності.

Причини такого індиферентного ставлення влади до книги як основного джерела знань для навчання дорослого населення країни, а точніше — для підготовки якісного, розрахованого на перспективу кадрового ресурсу держави, цілком очевидні. Адже впродовж усіх років незалежності Україна не мала й досі не має чіткої стратегії розвитку економіки за галузями з визначенням конкретних цілей, строків їх досягнення та потреби держави у професійних кадрах, які забезпечать цей динамічний розвиток у найближчі 2—3 роки з перспективою в 10 років.

Отже, не виписано стратегію, не визначено цілі й потреби в кадрах на перспективу, відповідно, немає й необхідності у різножанровій літературі.

Чи є надія на повернення до цивілізаційних норм друкування й споживання книжкової продукції та вихід із цієї деградаційно-стагнаційної ситуації, в якій тривалий час перебувають і держава, і галузь? Безперечно, є! Для цього слід припинити жити лише одним днем і напрацювати державну стратегію розвитку за галузями, визначивши на кілька років наперед потребу у фінансових, матеріальних і кадрових ресурсах для досягнення визначених цілей. І тоді автоматично

постане питання гострої нестачі якісної різножанрової літератури для забезпечення цього зростання.

Що ж до досягнення протягом 2—3 років "порога" виробництва у 2,5 книги на душу населення, а це приблизно 105—110 млн примірників книжок, потрібно лише провести ретельні розрахунки:

— яку кількість книжок спроможні продукувати видавництва за рахунок власних обігових коштів;

— які темпи нарощування розмірів фінансових видатків у державному та місцевих бюджетах потрібно передбачити для збільшення розмірів закупівлі літератури для оновлення фондів бібліотек;

— скільки коштів із державної скарбниці знадобиться для грантової підтримки видання некомерційної літератури, переважно перекладної, з питань науки, технологій і техніки, медицини, спеціалізованих професійних видань, котрої гостро потребують як фахівці з різних сфер, так і студенти вищих закладів освіти;

— яку кількість цільових кредитних ресурсів потребуватимуть суб'єкти галузі для поповнення власних обігових коштів і модернізації технологічної бази.

Другий постулат такий: бібліотека має залишатися бібліотекою!

Численні українські туристи, які після надання безвізу подорожують країнами Європи й світу, із захопленням діляться в соціальних мережах враженнями про чудові суперсучасні тамтешні бібліотеки, що нікуди не зникають, а, навпаки, з'являються все нові й нові. Наших співвітчизників дивує те, як населення інших країн активно відвідує ці бібліотеки, до того ж займаючи черги ще задовго до їх відкриття. А до національних наукових бібліотек, як-от бібліотека в Національному центрі мистецтва й культури імені Жоржа Помпіду та Національної бібліотеки Франції у Парижі, черга не зникає впродовж усього дня. І у спостерігачів цього явища виникає лише одне запитання: чому закордонні бібліотеки мають таку популярність і викликають шанобливе ставлення у громадян, а в неньці України перетворилися на своєрідну валізу без ручки, яку й нести незручно, й кинути шкода?

Причина цього, з погляду сучасних українців, дивного явища лежить на поверхні. В європейських і світових бібліотеках є в наявності найновіша література з усіх актуальних питань, усіх галузей знань і технологій сучасності. Ці бібліотеки орієнтуються винятково на потребу споживачів, яких вони обслуговують. І будь-яка книга, про необхідність якої заявляють читачі, впродовж місяця від моменту появи її на ринку вже у доступі в бібліотеці. До того ж книги купуються бібліотеками без проведення тендерних процедур, рішень численних експертних комісій, іноді навіть бібліотекарями за власні кошти, які бібліотека компенсує за лічені дні, адже кожна з них стабільно має конкретний бюджет на поповнення фондів.

Книга у світі — вартісний продукт, тому європейці, які мають незрівнянно вищий, порівняно з пересічним українцем, дохід, здебільшого не купують необхідну їм книгу, а йдуть до бібліотеки, бо знають напевне, що вона там є. Це відбувається тому, що в цивілізованих країнах Європи й світу впродовж десяти-

літь дотримуються розробленої Міжнародною асоціацією бібліотекарів на підставі предметного аналізу норми щорічного оновлення фондів бібліотек на 5% від наявної кількості книжок на початок кожного року. І потреба фінансування цих закупівель за кошти державного й місцевих бюджетів є непорушною істиною для тамтешніх політиків. Це — константа.

Наші спроби виписати криву мотивації, якою керувались українські політики під час визначення сум на закупівлю книжок для бібліотек, виявилися за межами логіки. Кілька років на поповнення бібліотечних фондів із державного бюджету взагалі не виділялося жодної копійки або виділялися суми, котрі неможливо було корелювати з потребами суспільства у книжковій продукції.

Причина цього явища криється в тому, що в Україні розрахунок сум, котрі виділялися на закупівлю книги, **ніколи**, наголошую, **ніколи** не ґрунтувався на аналізі стратегічних потреб держави в якісній різножанровій літературі, а був винятково результатом суб'єктивного бачення певних посадовців міністерств фінансів та економіки, які займалися розподілом бюджетних коштів.

Унаслідок такого специфічного розуміння ролі книги, її впливу на становлення людської особистості, нації і держави бібліотеки сприймають не як середовище, де відбувається це формування, оскільки там фіксується все нове, що відбувається у світі, в розвитку соціуму, політики, технологій, а як нерухомість зі стелажми.

За часи незалежності чудову, ефективно діючу систему бібліотек перетворили на складські приміщення зі зберігання книжок, виданих ще за радянської доби, а бібліотекарів — із професіоналів, які б мали працювати зі свідомістю, інтелектом, духовним і культурним світом людей та формувати їх як особистостей, гідних громадян і патріотів своєї країни, на сторожі із низькою платнею, прирікши на поступову, проте невідворотну деградацію. Образно кажучи, розкішну систему бібліотек, що нагадувала чудову, мистецьки виповнену інкрустовану амфору, вщерть наповнену медом, до якої йшли й малі, й дорослі, щоб вгамувати духовну, культурну та інтелектуальну спрагу, зусиллями владних посадовців незалежної української держави було перетворено на шербатий горщик із речовиною, за якою звертаються лише в разі крайньої потреби.

Так, зараз у моді тенденція перетворення бібліотек на хаби, зони культурних послуг та відпочинку з комп'ютерними залами. І це начебто кардинально змінить статус і роль бібліотек. Та, мабуть, не варто тішити себе прекраснотушними ілюзіями, бо бібліотеки світу тепер ущерть заповнені комп'ютерами, ігровими зонами, залами для проведення переговорів, проте вони залишаються бібліотеками зі щорічно компетентно оновлюваними фондами, становим хребтом яких завжди є КНИГА.

Доскіпливі критики можуть зауважити, що в лютому 2019 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову № 72 "Про затвердження державних соціальних нормативів забезпечення населення публіч-

ними бібліотеками в Україні" [3], пунктом 11 якої передбачено щорічне п'ятивідсоткове оновлення бібліотечних фондів. За базу розрахунків мають братися наявні фонди на кінець року. Погоджуюсь із цим, таке рішення справді є. Проте чи буде воно виконуватися?

На 01.01.2020 фонди публічних бібліотек України становили 210 млн одиниць зберігання, тобто упродовж 2020 року бюджетні видатки на закупівлю книжок мали б дати можливість придбати 10 млн 100 тис. примірників. За середньої вартості однієї книги приблизно 4,5 дол. США, рекомендованої Мінекономрозвитку для реалізації цього завдання, знадобилася б сума в майже 44 млн дол. США, або трохи більше ніж 1,2 млрд грн.

Постанова є, а коштів на її реалізацію немає. Хоча це не означає, що ці 5% є недосяжною висотою. Потрібно лише не обмежуватися внесенням цієї цифри в урядову постанову, а зробити розрахунок на кілька років наперед, скласти графік поступового нарощування видатків із державного та місцевих бюджетів на

оновлення бібліотечних фондів. До того ж з очікуваним списанням застарілої літератури, якою нині заповнені сховища бібліотек, сума цих асигнувань буде суттєво меншою за 1,2 млрд грн. Щоправда, йдеться лише про кількісні показники поповнення фондів.

Проте уявімо, що сталося диво, й Міністерство фінансів виділило ці 1,2 млрд грн і дало змогу бібліотекам купувати те, що забажає читач.

Тут ми підійшли до третього питання, найбільшочішого: що з вітчизняної літератури можна придбати на ринку?

Аби розмова була предметною, розглянемо статистичні дані Книжкової палати України за 2019 рік (один із найкращих за всі попередні роки) [4] і проаналізуємо, яка частка від загального накладу в 61 млн 250 тис. 600 примірників у відсотках припадає на кожну із жанрових ніш (табл. 1).

Для порівняння — довідка за жанровою структурою ринку Федеративної Республіки Німеччина за 2019 рік¹ (табл. 2).

Таблиця 1

Частка жанрових ніш від загального накладу за 2019 рік

№ з/п	Книги і брошури за цільовим призначенням	Частка від річного сумарного накладу (%)
1	Посібники, підручники та методична література для учнів і вчителів ЗЗСО	59,6
2	Літературно-художні видання для дорослих (белетристика і нон-фікшн)	10,1
3	Агітаційна література політичних партій та кандидатів на посаду Президента України, видана під президентські та парламентські вибори 2019 року	8,8
4	Література для дітей та юнацтва	8,1
5	Науково-популярні видання	5,2
6	Наукові видання (соціальні, гуманітарні та природничі науки)	2,0
7	Видання для дозвілля (сад, город, кулінарія, шитво тощо)	1,6
8	Підручники і посібники для студентів і викладачів вищих закладів освіти (академічна література)	1,2
9	Нормативні та виробничо-практичні видання, офіційні та довідкові видання, рекламна, інформаційна та релігійна література	3,4

Таблиця 2

Жанрова структура книжкового ринку ФРН за 2019 рік

№ з/п	Книги за цільовим призначенням	Частка від річного сумарного накладу (%)
1	Белетристика	30,9
2	Книги для дітей та юнацтва	17,2
3	Довідники та енциклопедії	14,2
4	Науково-популярна література та нон-фікшн	11,0
5	Школа й освіта	10,7
6	Наукова література (гуманітарні, природничі та соціальні науки)	10,4
7	Література для мандрівників	5,6

І щоб картина була наочнішою: кількість книжок, виданих в Україні 2019 року (з урахуванням навчальної літератури для закладів загальної середньої освіти та агітаційної літератури під вибори) на одного мешканця, становила 1,45 примірника, а у ФРН — 4,5 примірника.

Неозброєним оком видно, що співвідношення літератури для дітей (включно з підручниками та посібниками для школярів) і для дорослих в Україні 67,7% до 32,3%, у Німеччині — 27,9% до 72,1%.

На перший погляд, у нашій країні завелика кількість літератури для наймолодшої категорії громадян. Насправді це не так. У нас замало літератури для дорослих. Якби сьогодні держава виділила кошти на вже згадувані 5% для поповнення фондів бібліотек, то фактично вони мали б скупити майже всю видану впродовж року літературу в жанрових нішах художньої літератури для дорослих, видань для дітей і юнацтва та дозвілля, незалежно від її якості. Власне, вибір невеликий.

Найстрашніше, що останні 20 років у нас фактично зникли жанрові ніші, як-от література з питань

¹ Дані надано Асоціацією видавців Німеччини.

інженерії, технологій, наукова з природничих наук, медицини, особливо в царині генетики, біохімії, біофізики та вірусології, що стрімко змінюються й прогресують у розвитку. Йдеться як про праці вітчизняних авторів, так і про перекладні видання з усіх наукових, технічних і технологічних галузей, що зникли з нашого ринку через брак у видавництвах фінансових можливостей друкувати цю апріорі збиткову й малотиражну літературу, та ще й надто дорого у виробництві.

Ще одна причина: в Україні, з одного боку, досі не виконувалося жодної роботи з напрацювання відповідної сучасної української термінології, з другого — фактично втрачено школу перекладачів, які не лише глибоко знають мову, а ще й професійно орієнтуються в науковому матеріалі, переклад якого здійснюють.

За такої ситуації виробничий персонал, науковці, викладацький склад і студенти вишів фактично були позбавлені доступу до новітніх знань майже з усіх сфер життєдіяльності, без чого неможливий розвиток ані сучасного соціуму, ані науки й технологій, ані модернізація виробничої сфери та економіки загалом.

З огляду на це, жанрова наповнюваність вітчизняного ринку перекладною спеціалізованою, технічною й технологічною літературою, науковими виданнями тощо має стати предметом опіки з боку держави з відповідною грантовою підтримкою. А щоб ця опіка була ефективною, потрібно провести значну організаційну та дослідницьку роботу, що передбачає:

- створення з висококваліфікованих кадрів виробничої сфери, медицини, науковців, викладачів закладів вищої освіти, які добре знають найпоширеніші іноземні мови, спеціалізованих груп за напрямками, відповідно до специфіки кожної галузі, з метою проведення ретельного моніторингу найсучасніших книжкових видань, що за останні три роки вийшли друком у країнах світу, для відбору з них тих, що найбільше потребує сьогодні Україна, з урахуванням реального стану нині діючих вітчизняних галузей і сфер, котрі забезпечують життєдіяльність держави й мають потенційні можливості для швидкої та ефективної розбудови у разі застосування отриманих нових знань;

- експертне оцінювання відібраної літератури та визначення із загального переліку найактуальніших, що потребують перекладу, друку й поширення серед відповідних груп фахівців, науковців чи студентської молоді, а також кількісні потреби (кількість примірників) кожного з цих видань;

- започаткування щорічно оновлюваної грантової програми з підтримки перекладів українською мовою світової спеціалізованої суспільно значущої літератури (передбачивши на це фінансування в державному бюджеті) із прив'язкою розмірів видатків до кількості відібраних для перекладу й друку видань напередодні кожного бюджетного року;

- після відбору видань щорічне проведення конкурсу серед вітчизняних видавництв із виконання державного замовлення на переклад, підготовку та видання цієї літератури.

Така робота потребує абсолютно чіткої, консенсусної, партнерської діяльності Міністерства культури та інформаційної політики (МКІП) та УІК із МОН, НАНУ, фінансово-економічним блоком Кабінету Міністрів України та ГС "УАВК" як єдиної в країні фахової громадської організації.

І остання, четверта, проблема, що потребує загального розв'язання.

Тридцять років тому в Україні налічувалося майже 4 тис. стаціонарних книгарень державного підприємства "Укркнига", Укоопспілки, товариства книголюбів та місцевих виконкомів. Не залишалося не тільки міст і містечок, де б не було книгарень, а навіть більш чи менш значущих селищ міського типу та сіл. Нині ж на пальцях можна перелічити населені пункти, де книгарні є, хоча облік цей давно ніхто не веде. Тому питання відновлення системної книжкової торгівлі стоїть у переліку із трьома попередніми стратегічними завданнями.

Певна річ, ніхто не очікує, що держава раптом розпочне власноруч відновлювати книгарні, проте перейняти досвід європейських країн чи хоча б найближчої до нас Польщі не завадило б. А це:

- надання площ під організацію книготорговельних підприємств у будівлях державної чи комунальної власності зі встановленням суто символічної плати за оренду, що має бути закріплено на законодавчому рівні;

- розроблення системи державних дотацій підприємствам книжкової торгівлі, що винаймають площі у приватних власників, з метою вирівнювання розмірів орендної плати приміщень у приватній власності й державній та комунальній власності.

І це треба зробити, щоб із року в рік не оперувати отриманими з невідомих джерел даними про начебто наявні нині від 300 до 400 книгарень, а виконати роботу з уточнення їх реальної кількості й поставити мету довести її, скажімо, за 2—3 роки до 1 тис.

Ці чотири стрижневі стратегічні напрями розбудови вітчизняного книговидання й водночас модернізації та оновлення фондів національної бібліотечної системи, доповнені програмами ДУ "Український інститут книги" у сфері аналізу ринку, популяризації читання, організації комплексу книговиставкових заходів як в Україні, так і за її межами, розвитку цифрової та аудіокниги на вітчизняних теренах можуть стати основою повномасштабної стратегії розбудови в найближчій перспективі (3—5 років) повноцінної, за європейськими аналогами, структурованої книговидавничої галузі.

Залишається ще одне суттєве "гальмо", що жорстко блокує розвиток книговидавничої справи. Це піратство як у царині традиційної паперової книги, так і електронної. Та ліквідація цього "гальма" має бути реалізована лише за умови тісної співпраці МКІП, Держтелерадіо й правоохоронних органів.

Висновки. Всі поставлені завдання й стратегії цілком реальні за умови розуміння керівництвом держави непересічної значущості вітчизняної книги для

формування особистості сучасного українця й політичної нації, розбудови країни та її економіки, а також політичної волі на рішення, що дадуть змогу ліквідувати проблеми, котрі нині заважають розвитку вітчизняної книги. Конкретні шляхи їх розв'язання такі:

1. Розроблення короткострокової й довгострокової стратегій розвитку видавничої галузі.

2. Щорічне оновлення фондів бібліотек на 5% від наявної кількості книжок на початок кожного року за нормами Міжнародної асоціації бібліотекарів.

3. Спрощення процедур закупівлі літератури для поповнення фондів бібліотек, зокрема відмова від тендерних процедур.

4. Фінансування закупівель літератури за кошти державного й місцевих бюджетів.

5. Забезпечення доступу вітчизняних науковців до світової наукової літератури шляхом запровадження грантової програми перекладів.

6. Відновлення системи книжкової торгівлі згідно з встановленими нормами забезпечення населення стаціонарними книгарнями.

Список використаної літератури

1. *Робоча зустріч з міністром культури і інформаційної політики* [Електронний ресурс] / Українська Асоціація видавців та книгорозповсюджувачів. — Режим доступу: <http://upba.org.ua/index.php/uk/blogs/item/244-robocha-zustrich-z-ministrom-kultury-i-informatsiinoi-polityky>. — Назва з екрана.
2. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19* : закон України від 16.06.2020 № 692-IX // Голос України. — 2020. — № 118.
3. *Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні* : постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 № 72 // Урядовий кур'єр. — 2019. — № 30.
4. *Друк України* (2019) : ст. зб. / уклад. С. Буряк. — Київ : Кн. палата України, 2020. — 104 с.

Oleksandr Afonin

About the fate of Ukrainian book publishing: reality and prospects

The article raises important issues of the role and place of the publishing industry among other sectors of the economy. Four core strategic directions of development of domestic book publishing, book distribution, modernization and renewal of the funds of the national library system are considered. Emphasis is placed on the inefficiency and slowness of decision-making by public authorities. Calculations and ways of solving problems are given, based on world trends, the experience of developed European countries and taking into account the recommendations of such authoritative organizations as the International Association of Librarians.

Keywords: book publishing; book distribution; Ukrainian Association of Publishers and Booksellers; UAVK; libraries; library funds; International Association of Librarians

References

1. *Robocha zustrich z ministrom kulturi i informacijnoi politiki*. (2020). Available at: <http://upba.org.ua/index.php/uk/blogs/item/244-robocha-zustrich-z-ministrom-kultury-i-informatsiinoi-polityky>.
2. *Pro vnesennya zmin do deyakih zakonodavchih aktiv Ukraini shodo derzhavnnoi pidtrimki sferi kulturi, kreativnih industrij, turizmu, malogo ta serednogo biznesu u zv'yazku z diyeyu obmezhuvalnih zahodiv, pov'yazanih iz poshirennyam koronavirusnoi hvorobi COVID-19* : zakon Ukraini vid 16.06.2020 № 692-IX. (2020). *Golos Ukraini*, 118.
3. *Pro zatverdzhennya Derzhavnih socialnih normativiv zabezpechennya naselennya publichnimi bibliotekami v Ukraini* : postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 06.02.2019 № 72. (2019). *Uryadovij kur'yer*, 30.
4. Buryak S. [uklad.]. (2020). *Druk Ukraini (2019) : st. zb.* Kyiv: Kn. palata Ukraini.

Надійшла до редакції 14 вересня 2020 року

ЖУРНАЛІСТИКА ТА ЗМІ

УДК 808.2:811.161.2'35:[004.65:014.3](045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2020.9(290).15-19

Юлія Ейсмонт,

молодший науковий співробітник відділу наукового формування національних реферативних ресурсів НБУВ,
e-mail: sunny1234@ukr.net

(477ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3203-8471>)

Новий правопис: дискусійні питання

Проаналізовано правовий документ Кабінету Міністрів України, котрим затверджено нову редакцію "Українського правопису". Проаналізовано роботу Української національної комісії з питань правопису, яка розробила головний мовний документ держави. Висвітлено історію його змін за часів незалежності України. Увагу зосереджено на редагуванні електронних реферативних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) з урахуванням правил нової редакції "Українського правопису"; з'ясовано його основні зміни. Розглянуто дискусійні питання: правописна варіантність, зміни в окремих словах, написання слів іноземного походження тощо; проаналізовано правила написання складноскорочених слів із першими регулярно вживаними іноземними компонентами. Висвітлено новації в написанні фемінітивів. Прیدілено увагу найпоширенішим випадкам порушення правопису. Запропоновано шляхи вдосконалення процесу редагування електронних ресурсів НБУВ. З'ясовано місце реферативної бази даних (РБД) "Україніка наукова" у вітчизняному та світовому інформаційних просторах; визначено роль групи редакторів НБУВ у підготовці якісних